

“PREASFINȚITUL MITROPOLIT CHIR THEOCTIST I” (1453-1477) – «POMĂZUITORUL» BINECREDINCIOSULUI VOIEVOD ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT

Lect.dr. pr. Ion Vicovan

După cum se cunoaște, informațiile despre Mitropolia Moldovei în veacul al XIV-lea sunt foarte puține și ele provin exclusiv din surse externe. La fel, pentru prima jumătate a veacului următor. Abia cu domnia lui Ștefan cel Mare și Sfânt (1457-1504), când Moldova cunoaște o stare de maximă înflorire, sub toate aspectele, care nu va mai fi atinsă de succesorii săi, încep să apară știri despre Biserica din Moldova din surse interne, în special din acte de danii.

Din astfel de izvoare aflăm câteva mențiuni despre mitropolitul Teoctist, cel care avea să-l ungă domn pe cel care va deveni “cel Mare” și “cel Sfânt”¹.

Întrucât anul 2004 este declarat an omagial, *anul ștefanian*, apreciem că este de datoria noastră de a-i aduce și noi un smerit omagiu celui care a fost deodată “Mare” și smerit, “sfânt” și preocupat de căință. Iar omagiul pe care cu smerenie și recunoștință I-l aducem este de a contura pe parcursul câtorva pagini viața și activitatea celui care la Direptate l-a pomăzuit domn, mitropolitul Teoctist I.

Despre acest mitropolit al Moldovei se găsesc câteva informații în *Letopisețele de la Putna I și II*, în *letopisețele lui Grigore Ureche* (și în interpolația la letopisețul lui) și *Nicolae Costin*, în *Cronica moldo-polonă*, în *Istoria pentru Sfânta Mănăstire Putna* a arhimandritului Vartolomei Măzăreanu ș.a.

¹ Ion Todirașcu, *Ștefan cel Mare*, în vol. IV, cu titlul “Istoria Românilor – De la universalitatea creștină către Europa «patriilor»”, sub egida Academiei Române, secția de științe istorice și arheologie, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p. 364.

Ce aflăm din sursele citate despre mitropolitul Teoctist? Aflăm că mitropolitul Teoctist fusese hirotonit de patriarhul Nicodim de Ipek², deși Misail Călugărul afirmă că a fost hirotonit “la patrierșia de Ahrida”³. Cum se explică hirotonia lui Teoctist la Ipek, și nu la Constantinopol sau în țară? Că nu a fost hirotonit la Constantinopol, este limpede de ce: în 1453 Constantinopolul căzuse sub turci. În afară de aceasta, între 1450-1454, scaunul de patriarh era vacant⁴, iar până la acea dată el fusese ocupat de unioniști. Dacă avem în vedere și faptul că moldovenii au refuzat să-l primească pe mitropolitul Ioachim⁵, trimis de Patriarhia ecumenică, este la fel de limpede că sinodul patriarhal ar fi avut obiecții la hirotonia unui mitropolit autohton. Însă considerăm că a fost și un alt motiv, mai important, pentru care moldovenii au apelat la sârbi, anume faptul că Biserica de aici nu și-a trimis delegați la Sinodul unionist de la Ferrara-Florența, iar Moldova, antiunionistă, dorea un mitropolit care să fie sfințit de conducătorul unei astfel de Biserici.

De asemenea, faptul că a fost hirotonit în afara țării ne determină să credem că la vremea respectivă cel puțin unul din scaunele episcopale ale țării era vacant, neexistând în Moldova încă doi episcopi necesari pentru hirotonia unui alt arhiepiscop⁶.

Înainte de a ajunge în scaunul mitropolitan, Teoctist, probabil, a fost egumen la una din mănăstirile țării, poate la Neamț, cea mai însemnată din

² Este vorba de patriarhul sârb Nicodim de la Ipek (Peci), care a păstorit în timpul despotului (sârb) Gheorghe Brancovici, “care putea fi considerat ca moștenitor al Bizanțului căzut” (Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, ediția a II-a, vol. I, București, 1928, p. 88). Arhiepiscopii sârbi de Ipek purtau titlul de patriarhi încă din 1346, titlu recunoscut în 1375 și de Patriarhia de Constantinopol (cf. Pr.Prof.Dr. Mircea Păcurariu, *IBOR*, vol. I, EIBMBOR, București, 1992, p. 351).

³ Misail Călugărul, *Domnia Iugăi vodă, carele mai întrece cu toate pre domnii cei trecuți mai denainte*, în Grigore Ureche, *Letopisețul țării Moldovei*, ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955, p. 68.

⁴ Părintele profesor Mircea Păcurariu afirmă că scaunul Patriarhiei ecumenice era vacant în perioada 1450-1454, în timp ce istoricul Nicolae Iorga, susține că el s-a vacantat în 1451, când patriarhul Grigorie Mammas, “care ținea la unirea cu Roma” a plecat din Constantinopol, fără a se numi alt patriarh în locul lui (cf. Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 87).

⁵ După același istoric, prin 1449-1455, mitropolitul Moldovei, Ioachim, “care rămăsese în tradiția Unirii, părăsea Scaunul, refugiindu-se la Sandomir și apoi la Roma” (cf. *Ibidem*).

⁶ Pr.Prof.Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 351.

mânăstirile țării la acea vreme. El era, după Nicolae Iorga, “un fiu de boier, o rudă de Voevod, căci prea mare e înrâurirea lui în toate afacerile, supt Domnii cari urmează”, “era puternic și respectat”⁷ și, de asemenea, “un om învățat, care a dat un mare avânt culturii slavone în Moldova”⁸.

Faptul că era un om învățat l-a făcut pe marele Iorga să afirme că Teoctist era cu metania de la Mânăstirea Neamț, ea fiind mânăstirea cu un rol cultural de excepție în Moldova, pe de o parte, iar pe de alta, potrivit autorului citat, cultura slavonă “gonită acum din vetrele ei balcanice” se mai păstra și cultiva chiar în această mânăstire⁹.

Este amintit în mai multe documente interne ale vremii (ca membru al divanului, în acte de cancelarie, în actul prin care se hotăra plățirea de tribut turcilor etc.). În studiul de față ne propunem să prezentăm, sumar, actele emise de domnii moldoveni, Petru Aron și Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, precum și cronicile în care apare menționat numele mitropolitului Teoctist.

Locurile în care apare pomenit mitropolitul sunt:

1. Primul act în care este amintit mitropolitul Teoctist datează din 7 iunie 1455, emis în capitala țării Moldovei, Suceava. Documentul este din vremea domnitorului Petru Aron (1451-1452, 1454-1455, 1455-1457) și prin el domnul țării “miluiește cu deosebită milă” pe “credinciosul boieriu, Gavril spathariu”. Alături de domn semnează “mitropolitul nostru, chir Theoctist..., arhimandritul chir Eustatie bistriceanu” ș.a.¹⁰.

⁷ Nicolae Iorga, cel care face această afirmație, o întărește spunând că “în 1462, când clericii și boierii moldoveni fură îndemnați să jure și ei că vor păstra credința Poloniei, ca și Domnul pe care-l luau în cheazășie, Teoctist dă singur actul în numele tuturor, fără a găsi cu cale măcar să amintească numele celorlalți duhovnici, și domni mireni ai Moldovei, și bogați și săraci, cu tot Sfatul Domnului nostru Ștefan Voevod, și bătrâni și tineri, și cu toată obștea” (cf. N. Iorga, *op. cit.*, p. 90).

⁸ *Ibidem*, p. 88.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. II, 1449-1486, volum întocmit de Leon Șimanschi în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, Ed. Academiei, București, 1976, p. 66. Arhimandritul chir Eustatie bistriceanu trebuie să fi fost egumenul Mânăstirii Bistrița. De regulă, egumenii mânăstirilor, mai cu seamă ai marilor mânăstiri, cum de altfel este și astăzi, erau arhimandriți. Bistriceanu, fără îndoială, vine de la Bistrița, una dintre cele mai vechi și mai însemnate mânăstiri ale Moldovei.

2. Din același an, însă din 2 iulie, și tot de la Suceava a fost emis de către același domn Petru Aron un act de “miluire” către “pan Mihail Logofăt”. Actul a fost semnat și de “mitropolitul nostru chir Theoctist”¹¹.

3. Din 15 august 1455, tot la Suceava, domnitorul Petru Aron “miluiește” pe pan Petru comis pentru că “ne-a slujit drept și credincios”. De față, au fost mitropolitul Theoctist și arhimandritul Eustatie, precum și boierii¹².

4. Unui alt boier, “pan Trifu Borzescul”, același domnitor i-a întărit mai multe sate. Documentul, semnat și de mitropolitul țării, “chir Theoctist”, a fost emis la 20 august 1455, la Suceava¹³.

5. Un act cu un conținut similar este cel din 23 august 1455. El a fost dat de același domn, tot la Suceava, prin el întărind lui “pan Tador al lui Linbădulce” “ocina lui, satele...”. Documentul menționează și prezența mitropolitului țării, Teoctist¹⁴.

6. Câteva zile mai târziu, la 29 august 1455, Petru Aron i-a dat lui “pan Duma Micaci”, la Bohotin, “un loc de pustie, anume pe pârau Coziia”¹⁵. Și de această dată este menționat numele mitropolitului Teoctist.

7. Prin actul din 12 decembrie 1455, emis la Suceava, domnitorul Petru Aron, pune capăt unei dispute pe care a creat-o un oarecare Gostilo, care a pârât pe călugării mănăstirii Neamț că stăpânesc satul Băloșești, pe Neamț. Judecând pricina, domnitorul a “dat” și a “întărit” acest sat ca să fie “mănăstirii noastre de la Neamț uric, lor, și cu tot venitul, neclintit niciodată, în veci”¹⁶. Semnează, alături de domn, și mitropolitul Teoctist.

8. Din același an, din 20 decembrie datează un alt act, legat prin conținut de cel dinainte. Domnitorul revine la satul Băloșești, pe care-l

¹¹ *Ibidem*, p. 68.

¹² *Ibidem*, p. 70.

¹³ *Ibidem*, p. 72.

¹⁴ *Ibidem*, p. 74.

¹⁵ *Ibidem*, p. 75.

¹⁶ *Ibidem*, p. 77. Ceea ce se întâmpla acum la Neamț, disputa cu Gostilo, având ca obiect satul Băloșești, nu este ceva nou și nici singular în istoria acestei mănăstiri sau a Moldovei, în cazul nostru, în general. Parcurgând istoria Bisericii din Moldova sau a mănăstirilor ei, cu privire la proprietăți, întâlnim numeroase asemenea cazuri, fie de revendicare a unor proprietăți, fie de lăcomie și abuz din partea unor vecini ai mănăstirilor. În aceste situații de conflict se apela la judecata Domnului care da sentința “definitivă și irevocabilă”.

dăruiește “mănăstirii noastre de la Neamț, unde este hramul Sfânta Înălțare”. Semnează și mitropolitul chir Theoctist¹⁷.

9. Prin actul din 20 ianuarie 1456, emis de Petru Aron la Suceava, “oamenii din Pârlești și Siliștea lui Dieniș, sate ale mănăstirii Humor”, sunt scutiți de toate dările către domnie. În document este pomenit și mitropolitul țării, fără însă a i se da numele¹⁸.

10. Mitropolitul apare cu aceeași formulă, “credița domnului și a mitropolitului Theoctist”, într-un act, semnat la Suceava, la 18 februarie 1456, tot de întărire, dat “protopopului Ioil și fiului său Giurgea grămătic”¹⁹.

11. După cum se cunoaște, Petru Aron a fost primul domnitor care a acceptat să plătească tribut turcilor. Or, acest lucru nu-l putea hotărî singur. Din acest motiv, el a convocat atât pe ierarhi, cât și pe boierii țării pentru a lua o decizie în acest sens. Și astfel, se păstrează un document, din 5 iunie 1456, prin care Moldova a acceptat plata haraciului. Pentru importanța lui, considerăm binevenit a reda integral conținutul documentului în cauză: “Noi, Petru voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei, cu panii sfatului nostru moldovenesc și a mitropolitului nostru, chir Theoctist, și cu toți panii, de la mare și până la mic, ne-am sfătuit și mult am socotit între noi despre cotropirea și pierirea țării noastre, pe care le avem din toate părțile, dar mai ales de la turci, care au prădat și pradă de atâtea ori și cer de la noi dare două mii de zloți ungurești. Noi însă am fost datori să le-o dăm, dar să ne apărăm (nu putem nicidecum), pentru că nu avem nici un fel de sprijin și de ajutor din nici o parte, așa cum au avut înaintașii noștri; iar nedându-le, ei singuri vor lua, așa cum au luat și până acum soțiile și copiii fraților noștri.

Pentru aceea, am chibzuit toți împreună să ne înlăturăm nevoia după putința ce o avem și să ne plecăm capul în fața păgânătății, să găsim și să le

¹⁷ *Ibidem*, p. 78.

¹⁸ Documentul din 20 ianuarie 1456, în *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, vol. I, 1390-1595, București, 1989, p. 72, catalog întocmit de Virginia Isac, sub egida: Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România.

Cu toate că nu i se menționează numele, suntem convingeți că este vorba despre mitropolitul Teoctist, deoarece, din documentele existente, dealtfel și foarte cunoscute, el a fost mitropolit al Moldovei în perioada respectivă.

¹⁹ *Ibidem*.

dăm ceea ce vom putea, ca să-i îmblânzim, până când și milostivul Dumnezeu se va îndura să putem iarăși avea, cu ajutorul lui Dumnezeu, și să ne găsim aliați, așa cum au avut și înaintașii noștri.

De aceea, sfătuindu-ne toți împreună, am rugat pe boierul nostru, pan Mihai logofăt, ca să plece la turci, să înlătore greutatea noastră, luând pe Dumnezeu în ajutor, și să ne facă pace, așa ca țara noastră să nu se mai piardă...

Și pentru aceasta am dat cartea noastră panului Mihai logofăt și cu toți panii noștri și cu sfatul moldovenesc, sub pecetea noastră și sub pecetele tuturor boierilor noștri, ca el să umble din toată inima pentru pacea noastră. Iar panii noștri, anume: mai întâi mitropolitul nostru, chir Theoctist...²⁰.

12. La 8 iunie același an, 1456, tot la Suceava, în uricul de întărire dat lui Sin de la Hotin semnat de domnitorul Petru Aron, apare din nou mitropolitul Theoctist²¹.

13. La 13 iunie 1456, în Suceava, același domn Petru Aron, împreună cu “toți boierii domniei mele”, “a dat” și “a întărit” “sfintei mânăstiri de la Moldovița hotarul satului lor”. La semnarea documentului, “a fost însumi domnia mea și a fost mitropolitul nostru, chir Theoctist”²².

14. În uricul de întărire dat lui Giurgea al lui Ioil, pisarul domnesc, prin care, așa cum afirmă și actul, i se întărește “ocina lui”, este amintit domnul și mitropolitul Theoctist²³. Documentul a fost dat la Suceava la 30 iunie 1456.

15. Apoi, în aprilie 1457, după înfrângerea lui Petru Aron, Ștefan cel Mare a fost “pomăzuit” domn la locul “ce se chiamă Direptatea”. Iată cum descrie cronicarul acest eveniment: “Deciia Ștefan-vodă strâns-au boierii țării și mari și mici și altă curte mărunță dimpreună cu mitropolitul Theoctistu și cu mulți călugări, la locul ce să chiamă Direptatea și i-au întrebatu pe toți: iste-le cu voie tuturor să le fie domnu? Ei cu toții au strigat într-un glas: În mulți ani de la Dumnezeu să domnești”. Și decii cu toții l-au rădicatu domnu și l-au pomăzuitu spre domnie mitropolitul

²⁰ *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. II, 1449-1486, p. 90.

²¹ Documentul din 8 iunie 1456 în *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, vol. I, ..., p. 73.

²² *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. II, 1449-1486, p. 90.

²³ Documentul din 30 iunie 1456, dat la Suceava, în *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, vol. I, ..., p. 72.

Theoctistu. Și de acolo luă Ștefan – vodă steagul țării Moldovei și să duse la scaunul Sucevii”²⁴. De acum înainte pe mitropolitul Teoctist îl întâlnim în hrisoavele lui Ștefan cel Mare, în fruntea dregătorilor săi din sfatul domnesc²⁵.

16. La 13 februarie 1458 mitropolitul Teoctist apare menționat, pentru prima oară, într-un act semnat de Ștefan cel Mare, act prin care marele domnitor întărea Mănăstirii Neamț satul Băloșești²⁶.

17. Într-un act din 26 octombrie 1458, emis la Suceava, de către același domn, prin care întărește uric lui Neagul și Tatul, apare și mitropolitul Theoctist²⁷.

18. La 11 noiembrie 1458, Ștefan cel Mare semna un uric prin care dăruia lui Stanciu Sinescul “ocinile lui drepte, satele din ținutul Cârligăturii...”. Alături de el a semnat și mitropolitul Teoctist²⁸.

19. Mănăstirii Bistrița, printr-un act din 14 decembrie 1458, domnitorul îi întărește uric “dania Morușcăi, fiica lui Andrieș Slujăscul...

²⁴ Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, Chișinău, Ed. Hyperion, 1990, p. 40. În cuvinte asemănătoare este amintită “ungerea pentru domnie” a lui Ștefan de către “preasfințitul mitropolit, chir Theoctist”, pe Siret, “unde se numește Dereptate până în ziua aceasta” (cf. *Izvoare românești. A. Moldova-Letopisețul de la Putna I*, în vol. “Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004, portret în cronică”, Ed. Sfânta Mănăstire Putna, 2004, p. 30). Informația apare, aproximativ cu aceleași cuvinte și în *Letopisețul de la Putna nr.II*, în vol. cit., p. 33. Despre pomăzuirea lui Ștefan cel Mare de către mitropolitul Teoctist vorbește și cronicarul Nicolae Costin în *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 și de la 1709 la 1711*, în vol. cit., p. 70.

²⁵ Apare, de pildă, pentru prima oară într-un hrisov de danie către mănăstirea Neamț, în februarie 1458, iar de la această dată apare în aproximativ treizeci de ani de domnie ai lui Ștefan.

²⁶ *Ibidem*, p. 76. Este cel de-al treilea document care are ca obiectiv satul Baloșești, pe care-l semnează mitropolitul Teoctist. Interesant de remarcat este faptul că atât Aron Vodă, cât și Ștefan Vodă, întărind satul respectiv Mănăstirii Neamț, o numesc “mănăstirea noastră”, deși nici unul dintre ei nu o ctitoriseră. Abia mai târziu, în 1497, binecredinciosul Voievod cel Mare și Sfânt va ridica actuala biserică a mănăstirii, ceea ce înseamnă că Neamțu era mănăstirirea de frunte a țării și ei îi făceau danii toți domnitorii ei, fie oferindu-le noi danii, fie întărindu-le pe cele vechi. Mănăstirea Neamț poate fi considerată, cel puțin pentru vremea aceea, dar cu siguranță au fost și altele, un fel de mănăstire catedrală a culturii și spiritualității moldovene.

²⁷ *Ibidem*, p. 78.

²⁸ *Documenta Romaniae Historica...*, p. 114.

partea ei, după împărțeala cu frații și surorile ei, ca să o scrie în pomelnic”. Ca de obicei, mitropolitul semnează alături de domnitor²⁹.

20. Mitropolitul Theoctist apare și în uricul de întărire dat lui Lînă Rugină, semnat de domnitorul Ștefan, la 3 ianuarie 1459, la Suceava³⁰.

21. Prin actul din 16 februarie 1459, semnat la Suceava, Ștefan cel Mare scutește pe “oamenii mănăstirii noastre din Poiană (mănăstirea Probota n.n.), unde este hramul Sfântul Nicolae...ca să aibă slobozenie să nu umble în acele sate judecătorii de la Dorohoi și nici dregătorii lor. De asemenea, nici o podvodă să nu dea”. Întrucât această mănăstire făcea parte din grupul celor care se bucurau de largi privilegii, domnitorul hotărăște că “nici un judecător al nostru, și nici globnic, și nici pripășar să nu îndrăznească să-i judece pe acești oameni, și nici să nu ia de la ei gloabă și nici tretină, nici un groș. Iar cui i se va părea vreo strîmbătate la acei oameni, acela să-i tragă cu legea înaintea egumenului sau înaintea dregătorilor lui, iar alt judecător să nu aibă deasupra lor...”. Acest document a fost semnat, după tradiție, și de mitropolitul Teoctist³¹.

22. În luna mai, ziua 20, anul 1459, la reședința din Suceava, domnitorul Moldovei, Ștefan cel Mare, ... “dăruiește uric mănăstirii Bistrița, unde este egumen popa Eustatie arhimandritul, dreptul de a strânge darea episcopală de la ungerii din Lucăcești, de a-i judeca, dreptul de a lua desetina din albine și pripasul ce va cădea în hotarul lor”. Alături de domn apare și numele mitropolitului Theoctist³².

23. Prin actul emis la Suceava, în 30 august 1459, Ștefan cel Mare “întărea” mănăstirii Humor, “unde este hramul Sfânta Adormire a preacuratei născătoare de Dumnezeu”, “în fiecare an câte 5 buți de vin...”. Și acest document a fost semnat de mitropolitul țării, Teoctist³³.

²⁹ Documentul din 16 februarie 1459, în *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași...*, vol. I, p. 79.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Documenta Romaniae Historica...* p. 119.

³² Documentul din 20 mai 1459, în *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași...*, vol. I, p. 80.

Arhimandritul Eustatie era egumenul Mănăstirii Bistrița, așa cum afirmam mai sus, la nota 9.

³³ *Documenta Romaniae Historica...*, p. 124.

24. Prin actul din 3 septembrie din 1459, emis de Ștefan cel Mare la Suceava, acesta “i-a dat și i-a întărit” lui pan Gostilă “dreapta lui ocină și dedină”³⁴. Mitropolitul Teoctist semnează actul alături de domn.

25. Din actul din 5 septembrie 1459, dat la Suceava, domnitorul Ștefan cel Mare “îngăduie panului Mihail logofăt liberă trecere” pentru a se întoarce la “slujba sa dreaptă și credincioasă, în bunăvoie și fără nici o zăbavă”. Semnează și mitropolitul “chir Theoctist”³⁵.

26. Prin actul din 13 ianuarie 1460, Suceava, domnitorul Ștefan cel Mare l-a “miluit” pe Ivașco Goenescul cu o seliște. Actul de “miluire” a fost întărit și de mitropolitul Teoctist³⁶.

27. De sărbătoarea Sfântului Gheorghe a anului 1460, Ștefan cel Mare semna, tot la Suceava, “mânăstirii noastre unde este hramul Adormirea preasfintei născătoare de Dumnezeu, care este la Bistrița, unde este chir Eustatie, vama mare și mică și numărătoare de la Bacău, și de asemenea, și vama de la Tazlău”, precum și alte daruri. Actul de danie a fost semnat și de întâistătătorul Bisericii din Moldova³⁷.

28. Într-un act din 5 decembrie 1460, emis la Bârlad, domnitorul Ștefan cel Mare întărește uric lui Ivașco comisul. Alături de domn este menționat și numele mitropolitului Theoctist³⁸.

29. Dintr-un act din 2 februarie 1461, aflăm că doi boieri, Șendrea din Dorohoi și Iașco al lui Hudici, au dăruit bisericii mitropolitane, “de sub mitropolitul Theoctist, ocina lor proprie și dreaptă, o prisacă ...pe Bahlui, cu toate hotarele sale”³⁹.

30. Din actul din 8 august 1461, emis de Ștefan cel Mare la Suceava, aflăm de privilegiile oferite de domnul Moldovei la două familii boierești (pan Ivul Solca și Grada cu nepoții ei). Mitropolitul Moldovei Teoctist semnează actul alături de domnitor⁴⁰.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*, p. 127.

³⁶ *Ibidem*, p. 129.

³⁷ *Ibidem*, p. 134.

³⁸ Documentul din 5 decembrie 1460, în *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași...*, vol. I, p. 81.

³⁹ *Documenta Romaniae Historica...*, p. 140.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 142.

31. Actul din 12 august 1461, semnat de Ștefan cel Mare la Suceava, se referă la judecata ce avut loc între două familii pentru a săpânirea a trei sate. Și acest document a fost semnat de mitropolitul Teoctist⁴¹.

32. Din actul datat cu 15 mai 1462, emis de domnitorul Ștefan cel Mare la Bacău, semnat și de mitropolitul Teoctist, aflăm de cedarea unei jumătăți de sat de către fiica lui Ulea, mătușii ei Stana⁴².

33. În același an, la 5 octombrie, domnitorul semna la Suceava uricul de întărire către Petru Glodeanul, alături de el fiind și mitropolitul Theoctist⁴³.

34. Tot în 1462, la 18 octombrie, la Suceava, domnitorul întărea uric lui Murance satul Bucșești, semnând alături de el și mitropolitul Theoctist⁴⁴.

35. În 3 decembrie 1462, la Suceava, domnitorul a judecat și a dat câștig de cauză lui pan Lațco, "ocina cea dreaptă a soției lui, fiica panului Romașco". Apare din nou numele mitropolitului Theoctist⁴⁵.

36. La 5 iunie 1464, în Vaslui, Ștefan cel Mare întărea uric lui Ignat și lui Ion satul Găgești. Actul era semnat și de mitropolitul Theoctist⁴⁶.

37. În 11 iunie 1464, tot în Vaslui, Ștefan cel Mare dădea un uric de întărire lui Mușa, "panița panului Pentelei", uric în care apare și mitropolitul Theoctist⁴⁷.

38. Despre o dispută pentru stăpânirea unui sat, aflăm din documentul din 13 august 1464, semnat de domnul Ștefan cel Mare și mitropolitul Teoctist⁴⁸.

39. O lună mai târziu, la 12 septembrie 1464, domnitorul Ștefan cel Mare emitea, la Suceava, un document din care aflăm că "părintele nostru, chir Theoctist, mitropolit de Suceava...și cu voia tuturor marilor noastre mânăstiri din Moldova și cut toți călugării lor și cu țarcovnicii mitropoliei"

⁴¹ *Ibidem*, pp. 142-143.

⁴² *Ibidem*, p. 148.

⁴³ Documentul din 5 octombrie 1462, în *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași...*, vol. I, p. 83.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 84.

⁴⁵ *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. II, 1449-1486..., p. 164.

⁴⁶ *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași...*, vol. I, p. 86.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. II, 1449-1486..., p. 176.

a vândut unui boier, “pan Tador Prodan” “pisarul nostru” un sat care aparține mitropoliei. Cu banii respectivi, mitropolia a cumpărat un alt sat, “anume Mihăești, pe Brădățel”⁴⁹.

40. Din actul datat cu 11 aprilie 1465, emis de domnitorul Moldovei la Suceava, aflăm că mitropolitul Teoctist a cumpărat, pentru mitropolie, satul Mihăiești, pentru care a plătit suma de 270 de zloți, care să fie “uric, cu tot venitul, cu moara și cu ștezele care ascultă de acest sat, Mitropoliei noastre din Suceava, unde este hramul Sfântul mucenic Gheorghe”. La cumpărarea satului menționat stă mărturie și “chir Tarasie de Roman”⁵⁰.

41. La 11 iunie 1466, domnitorul Ștefan cel Mare semna un act de vânzare din partea lui Șteful din Tămaș “al său uric o mânăstire din sus de Tămaș, unde au fost Marta călugărița, de ceia parte de Siret, mânăstirii noastre, ce este din sus de Piatră, unde este hramul Adormirii preasfintei născătoare de Dumnezeu, unde este egumen popa Toader”. Actul de vânzare este întărit și de “mitropolitul nostru, chir Theoctist”⁵¹.

42. Printr-un act din 9 iulie 1466, emis la Suceava, “cu sfatul mitropolitului chir Theoctist și al episcopului din târgul Roman, chir Tarasie, întărește uric mânăstirii Pobrata, unde este egumen chir popa Selevestru, pentru sufletul bunicului său, Alexandru voievod cel bătrân, al tatălui său, Bogdan voievod, al mamei sale, Maria, al soției sale Ovdotia, și al copiilor săi, Alexandru și Olena, obroc, în fiecare an, câte 10 buți de vin, două măji de pește ...”⁵².

43. Nici mânăstirea Putna nu este trecută cu vederea de către marele domnitor, ctitorul ei. Începând chiar cu anul 1466, anul de început al edificării ei, ea apare menționată în documente, ceea ce denotă grija specială a ctitorului față de ea. Astfel, un act din 15 septembrie 1466, dat la Suceava, cuprinde informația potrivit căreia domnitorul, în prezența mitropolitului țării, Teoctist, și a episcopului Tarasie de la Roman, a cumpărat de la “pan Stan Babici” și de la rudele acestuia “satul lor care este în sus pe Suceava, anume Jicovul de Sus, pentru 200 de zloți tătărești, împreună cu toate poienile și fânețele, cu muncellele și izvoarele”. Mai

⁴⁹ *Ibidem*, pp. 177-178.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 184.

⁵¹ *Ibidem*, p. 194.

⁵² *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași...*, vol. I, p. 88.

departe documentul arată că “noi am dat acest sus-numit sat... sfintei noastre mânăstiri Putna”⁵³.

44. Mitropolitul Teoctist apare și în actul de vânzare din 2 octombrie 1467, emis de Ștefan cel Mare în capitala țării, la Suceava⁵⁴.

45. Actul din 28 iulie 1468 are un conținut mai special. El este un act de iertare din partea domnitorului, la rugămintea “panului Mihul și a fratelui său, pan Duma și a tuturor celorlalți”, dar și “după rugămintea mitropoliților noștri”⁵⁵. Aici, vedem încă o dată, faptul că Episcopia Romanului, într-o anumită perioadă din existența sa, purta numele de mitropolie, iar ierarhul ei titlul de mitropolit.

46. Din actul datat 2 octombrie 1468, emis la Suceava, aflăm că domnitorul, în prezența mitropolitului Teoctist și a episcopului Tarasie al Romanului, ca și a tuturor boierilor, a cumpărat de la “Marena, panița panului Ivenco jumătate din satul Maneuți, pe Suceava, partea lor, jumătate din moară, jumătate din mânăstire și jumătate din tot hotarul, cu venitul, pentru 130 zloți tătărești”⁵⁶.

47. Actul din 15 februarie 1469 reprezintă un act de danie făcut de marele domnitor mitropoliei din Suceava. Din el reiese, atât dragostea domnitorului față de Biserică, cât și grija sa față de cei adormiți. Pentru frumusețea conținutului lui îl redăm: “În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, a sfintei și nedespărțitei Treimi, eu, robul stăpânului meu Iisus Hristos, noi, Ștefan voievod, din mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu aceasta fiecărui om, care se va nimeri la aceasta, că am dat de bunăvoia noastră, cu inima curată și luminată și cu ajutorul lui Dumnezeu, Mitropoliei Sucevei, cu hramul mucenicului Gheorghe, unde este mitropolit Theoctist, prisaca numită Balica... În afară de aceasta, am dat Mitropoliei noastre via, care se află între Socola și Bucium, pe care am cumpărat-o cu proprii noștri 60 de zloți... De aceea, noi ne-am înțeles cu înaltpreasfințitul mitropolit și am stabilit ca totdeauna, marțea și luna, în fiecare săptămână, să se facă pentru sufletul răposatei

⁵³ *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. II, 1449-1486..., p. 203.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 217.

⁵⁵ *Ibidem*, pp. 221-222.

⁵⁶ *Ibidem*, pp. 228-229.

mele soții, Evdochia, și anume, luna seara, fără întrerupere parastas și colivă, iar marțea să se țină liturghia”⁵⁷.

48. Actul din 8 februarie 1470, emis la Suceava, întărit și de “mitropolitul nostru chir Theoctist” este un act de iertare dat de către domnul Moldovei, Ștefan cel Mare, unui tătar care fugise din Moldova în “țara leșească”⁵⁸.

49. Din 7 mai același an datează un act de danie, prin care doamna Chiajna “mătușa noastră”, în fața domnului, a mitropolitului Teoctist și a tuturor boierilor, “de bunăvoia ei și nesilită de nimeni...a dat ocina sa dreaptă, pentru sufletul părintelui ei, Alexandru voievod, și pentru sufletul mamei ei, Marina, și pentru sufletul și sănătatea ei, mănăstirii noastre de la Neamț, unde este hramul Înălțarea domnului dumnezeului și mântuitorului nostru Iisus Hristos, unde este egumen rugătorul nostru, chir popa Siluan...”⁵⁹.

50. Din aceeași lună, și același an, ziua 28 datează un alt act, semnat de domn la Suceava, în prezența mitropolitului Teoctist, a episcopului Tarasie de Roman, a arhimandritului “chir popa Teodor, egumen la mănăstirea Bistrița” și înaintea “popii chir Siluan, egumen la mănăstirea Neamț și înaintea tuturor egumenilor noștri din toate mănăstirile noastre”, prin care acesta (domnitorul) cumpăra de la “oamenii săraci din târgul Hârlău... o vie în hotarul Hârlăului, 9 fâlci și 4 prăjini”⁶⁰.

51. Din 5 iunie același an, 1470, datează un act de schimb între “pan Jurii vistier și pan Petrașco, cumnatul lui, și cu soacra sa, bătrâna cneaghină

⁵⁷ *Ibidem*, p. 233. Cum afirmam mai sus, acest act de danie conține mai multe idei teologice înalte: 1. Domnitorul vorbește mai întâi de Sfânta Treime, punând în evidență atât treimea persoanelor, cât și unimea ființei; 2. Când se referă la sine ca persoană, zice “eu, robul Stăpânului meu Iisus Hristos”, iar când se referă la sine ca domn al Moldovei, se exprimă cu “noi”, cu precizarea, foarte importantă, “din mila lui Dumnezeu”; 3. Ceea ce dăruiește este “de bunăvoia noastră, cu inima curată și luminată”, dar “și cu ajutorul lui Dumnezeu”; 4. Dania o face pentru sufletul “răposatei sale soții”, spre a fi pomenită “marțea și luna”. Această formulare este foarte interesantă: nu zice luna și marțea, cum este firesc, în ordinea zilelor săptămânii, ci marțea și luna. Formulează în această manieră, deoarece luna urma să se săvârșească doar parastasul “și coliva”, iar marțea “să se țină liturghia”.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 240.

⁵⁹ *Ibidem*, pp. 245-246.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 248.

a lui Steșco”, pe de o parte, și mănăstirea Bistrița, reprezentată de egumenului ei, arhimandritul Teodor, pe de altă parte. Actul de schimb a fost semnat de domnul Ștefan cel Mare la Suceava, întărit fiind de mitropolitul Teoctist și episcopul Tarasie al Romanului⁶¹.

52. La 10 iulie 1470 domnitorul Ștefan cel Mare întărea un act prin care “sora lui Dobrul logofăt” dăruia verilor săi ”panului Barsu comis și fratelui său, panului Șuşman”, două sate”. Acest act s-a făcut în prezența “mitropolitului nostru, chir Theoctist, și înaintea episcopului nostru, chir Tarasie”⁶².

53. O lună mai târziu, același an, Ștefan cel Mare semna, la Târgul de Jos, un act de iertare pentru pan Mihul logofăt. Actul este întărit de “mitropolitul nostru de Suceava, chir Theoctist”, și “mitropolitul domniei mele de târgul de Roman”⁶³.

54. În 3 septembrie 1470 cronicarul consemnează evenimentul târnosirii mănăstirii Putna ctitoria și gropnița marelui domnitor: “Deacă să întoarse Ștefan-vodă de la acel război cu noroc ce izbândi pre acei tătari, spre lauda aceia, mulțămind lui Dumnezeu, au sfințit mănăstirea Putna, care era zidită de dânsul, septembrie 3 zile, întru lauda a Preacuratei Fecioarii Mariei, Maicii Domnului nostru Iisus Hristos. La care sfințenie multă adunare de călugări au fostu: Theoctistu mitropolitul și Tarasie episcopul dimpreună cu Iosif arhimandritul și igumenul Putnii, zicu că au fostu la liturghie arhiepiscopi și episcopi și preoți și diiaconi 64 la jirtăvnic”⁶⁴.

⁶¹ *Ibidem*, p. 250.

⁶² *Ibidem*, p. 252.

⁶³ *Ibidem*, p. 254. Vedem încă o dată, foarte limpede, titulatura pe care o folosește domnitorul pentru ierarhul de la Roman, aceea de mitropolit.

⁶⁴ Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce... p. 42. Evenimentul este consemnat și de *Letopiseșul de la Putna I*, însă informația este puțin diferită, în sensul că este menționată prezența “mitropolitului Teoctist, și a episcopului Tarasie și a egumenilor tuturor mănăstirilor și a clerului preoțesc, în număr de 64, septembrie 3, în vremea arhimandritului Ioasaf” (cf. *Izvoare românești. A. Moldova-Letopiseșul de la Putna I*, în “Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004”, ..., p. 30). Evenimentul sfințirii mănăstirii Putna mei este menționat de *Letopiseșul de la Putna nr. II*, în același volum, p. 34, de *Traducerea românească a Letopiseșului de la Putna (vol. cit., p. 39)*, precum și de *Cronica moldo-polonă (vol. cit., p. 42)*. Și Nicolae Costin, în letopieșul său, relatează despre sfințirea Sf. Mănăstiri a Putnei, cu singura diferență, față de celelalte versiuni, că

55. Din 10 septembrie 1471 datează un act semnat de Ștefan cel Mare, la Suceava, “înaintea mitropolitului nostru, chir Theoctist, și înaintea episcopului nostru, chir Tarasie de la Târgul Roman” prin care domnitorul cumpăra de la Oană, fratele lui Alexa spătar, satul Bălcăuți⁶⁵.

56. Un act semnat de domnul Moldovei în prezența mitropolitului și a celorlalți ierarhi ai țării, este actul din 25 aprilie 1472, prin care Ștefan cel Mare “din mila lui Dumnezeu domn...” a cumpărat un sat pe Prut pe care l-a donat “mănăstirii noastre de la Putna, unde este egumen popa chir Ioasaf”. La cumpărarea, ca și la dăruirea lui sfintei mănăstiri Putna, au fost de față mitropolitul Teoctist, precum și episcopii Tarasie “de târgul Roman și chir Ioanichie de Rădăuți”⁶⁶.

57. La 14 octombrie 1473, la Suceava, mitropolitul Theoctist apare alături de domnitorul Ștefan cel Mare care semna un uric de întărire către Petrea Stolnic. Împreună cu mitropolitul Theoctist sunt menționați și episcopul chir Tarasie de (la) Mitropolia de Jos și chir Ioanichie de Rădăuți⁶⁷.

58. Mitropolitul Teoctist este amintit, fără a i se spune numele, și în luna noiembrie 1473, cu referire la lupta împotriva lui “Radul voievod”, după înfrângerea căruia s-a întors la cetatea de scaun a Sucevei⁶⁸. “Și atunci *mitropolitul* (subl.n.) cu tot clerul bisericesc i-au făcut o întâmpinare minunată și frunoasă, dar mai ales proslăvind pe Dumnezeu pentru toate câte dăruise robului său, Ștefan voievod”⁶⁹.

numărul slujitorilor participanți a fost de 65 (cf. Nicolae Costin, *op. cit.*, p. 64). Ion Neculce a sa *O samă de cuvinte*, relatând despre târnosirea Mănăstirii Putna, îl numește pe mitropolit *Theofil* și nu Theoctist (cf. *vol. cit.*, p. 110). Acest însemnat eveniment a fost consemnat, mai târziu, și de renumitul cărturar arhimandritul Vartolomei Măzăreanu, în lucrarea sa intitulată *Istorie pentru Sfânta Mănăstire Putna*, scrisă “în numita mănăstire Putna, în anii de la zidire lumii 7269, iară de la Hristos, Mântuitorul nostru, 1761 mart 1” (cf. *vol. cit.*, p. 149).

⁶⁵ *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. II, 1449-1486, ..., p. 260.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 273.

⁶⁷ *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași...*, vol. I, p. 97.

⁶⁸ Este vorba de Radu cel Frumos, domnitorul Țării Românești (1462-1474), cu care voievodul Ștefan cel Mare a purtat mai multe lupte. A fost, de fapt, un conflict ce s-a desfășurat pe parcursul anilor 1469-1473 (cf. Ion Todirașcu, *op. cit.*, pp. 370-375).

⁶⁹ *Izvoare românești. A. Moldova-Letopisețul anonim al Moldovei în “Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004, portret în cronică”*, Ed. Sfânta Mănăstire Putna, 2004, p. 16.

59. Mitropolitul Teoctist mai este menționat, fără a i se da numele și fără a preciza anul, cu prilejul ctitoririi bisericii din Vaslui, ca urmare a luptei de la Podul Înalt (1475): “și într-aceia laudă și bucurie au ziditu biserica în târgu în Vasluiu, dând laudă lui Dumnzeu de biruință ce au făcut. Și decii s-au întorsu la scaunul său, la Suceava, cu mare pohvală și biruință, de la însuși Dumnezeu de sus, ieșindu-i înaintea *mitropolitul* și cu toți preoții, aducându Sfânta Evanghelie și cinstita cruce în mîinile sale, ca înaintea unui împăratu și biruitoriu de limbi păgâne, de l-au blagoslovitu. Atunceea mare bucurie au fostu tuturor domnilor și crailor de prinprejur de biruința ce au făcut Ștefan-vodă”⁷⁰.

Ultima știre referitoare la mitropolitul Teoctist aparține lui Grigore Ureche care, în cronica sa, în puține cuvinte, se referă la moartea mitropolitului Teoctist: “Vă leato 6985 (1477) noemvrie, pristăvitus-a Theoctist mitropolitul de Suceava, carile au ținut scaunul 25 de ani și au stătut altul...”⁷¹.

Așadar, 14 din cele 58 de acte, în care apare menționat mitropolitul Teoctist, se referă la acte de întărire, de scutire, de danie, de cumpăre și de schimb, 4 din ele fiind emise de domnitorul Petru Aron, iar celelalte 10 de “binecredinciosul Ștefan cel Mare și Sfânt”, ele fiind destinate unor mănăstiri, “bisericii mitropolitane” sau mitropoliei.

În ceea ce privește mănăstirile menționate în documente cu titlul de “beneficiar”, ele sunt: Neamț (4 acte), Humor (2 acte), Moldovița (1 act), Bistrița (4 acte), Probota (2 acte), și Putna (2 acte). Bisericii mitropolitane îi este destinat un act, iar “mitropoliei noastre”-2 acte.

Mănăstirii Neamț, prin trei acte (din 2 și 20 decembrie 1455, emise de Petru Aron, și cel din 13 februarie 1478, emis de Ștefan cel Mare și Sfânt) îi este întărit satul Baloșești, pe Neamț, iar prin actul din 7 mai 1470, al

⁷⁰ *Ibidem*, p. 46.

⁷¹ Grigore Ureche, *op.cit.*, p. 96. Data morții mitropolitului Teoctist apare și în *Letopisețul Putna I*, în următoarea formulare: “În anul 6985 (1477), noiembrie 8, a răposat preasfințitul mitropolit Theoctist”. La nota acestei informații, editorul *Letopisețului Putna I* precizează că pe piatra funerară a mitropolitului Teoctist din biserica mănăstirii Putna este menționat anul 6986 (1478) (cf. *Izvoare românești. A. Moldova-Letopisețul de la Putna nr. I*, în “Ștefan cel Mare și Sfânt - 1504-2004”, ..., p. 31). Aceeași informație este cuprinsă și în *Letopisețul de la Putna nr. II*, în *același volum*, p. 35, precum și în *Letopisețul* lui Nicolae Costin (cf. Nicolae Costin, *op. cit.*, p. 83).

celui din urmă, îi este dată, de către mătușa Bincredinciosului Voievod, doamna Chiajna, “ocina ei dreaptă, pentru sufletul părintelui ei, Alexandru Voievod, și pentru sufletul mamei ei, Marina”.

Mănăstirea Humor primește scutire, din partea lui Petru Aron, pentru darea către domnie a locuitorilor din două sate aparținătoare ei (20 ianuarie 1456). Ștefan cel Mare și Sfânt, prin actul emis la 30 august 1459, întărește un act de danie ce constă din acordarea a 5 buți de vin anual.

Mănăstirii Moldovița îi este întărit hotarul satului (la 13 iunie 1456), de către același domnitor.

Următoarele acte sunt emise de Ștefan cel Mare:

Mănăstirii Bistrița îi sunt destinate 4 acte: un act de întărire a unei danii (14 decembrie 1458), un act prin care egumenului i se dă dreptul de a strânge darea episcopală (de la ungerii din Lucăcești), de a-i judeca și de a încasa “desetina de albine și pripasul”, un act (din 23 aprilie 1460) prin care i se dădea dreptul de a încasa venitul de vămile (mare și mică) din Bacău, precum și de la Tazlău și, al patrulea, un act de schimb între doi boieri și mănăstire (5 iunie 1470).

Mănăstirea Probota, prin actul din 16 februarie 1459, primește drept de judecată asupra locuitorilor din satele ce aparțin ei, după cum sunt scutiți și de “podvoadă”, iar prin actul din 9 iulie 1466 îi întărește uric 10 buți de vin și 2 măji de pește pentru sufletele părinților săi, al soției “Ovdotia” și a doi dintre copii.

Bisericii mitropolitane îi sunt oferite ca danie, de doi boieri, prin actul din 2 februarie 1461, “ocina lor pe Bahlui, cu toate hotarele sale”.

În sfârșit, mitropolitul Teoctist a cumpărat *pentru mitropolie* (actul datând din 11 aprilie 1465) satul Mihăiești, iar domnitorul Ștefan cel Mare îi face danie o prisacă (Balica), o vie (între Socola și Bucium), urmând ca în fiecare zi de luni, seara, să se facă pentru soția sa Evdochia “parastas și colivă”, iar marșea Sf. Liturghie.

Ultimea dată când este pomenit mitropolitul Teoctist este la scurtă vreme după lupta de la Vaslui. După această dată mitropolitul Teoctist nu mai apare menționat în documente. Se știe că a murit în noiembrie 1478, fiind înmormântat în pridvorul bisericii din mănăstirea Putna, ceea ce denotă prețuirea deosebită pe care i-a arătat-o Ștefan cel

Mare și, nu este exclus, după cum afirmă unii cercetători⁷², să fi fost rudă cu familia domnitoare a mușatinilor.

Reținem din această sumară prezentare rolul mitropolitului Teoctist în istoria glorioasă a Moldovei din această perioadă, precum și cinstea deosebită de care el s-a bucurat din partea voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt, ruda sa și pomăzuitorul său.

His Eminence Lord Metropolitan Lord Theoctist I (1453-1477) – The Anointer Of The Righteous And Saint King Stephen The Great

Abstract: *In the context of the events occasioned by the commemorative year Saint Stephen the Great, we deemed it appropriate to briefly survey “kir Teoctist”, metropolitan of Moldavia between 1453-1478, who anointed as king the one who would become Saint Stephen the Great.*

Information on Teoctist I, as he would be remembered in history, can be found in: The Putna Chronicle, tomes I and II, the Chronicle and The History of the Holy Putna Monastery by Archimandrite Vartolomeu Măzăreanu.

After presenting some of the few biographical data known about his life and activity prior to his elevation to the Metropolitan See of Moldavia, we list, in chronological order, the 59 documents and references containing the name of the great metropolitan: internal documents of the time (member of the King’s advisory council, Chancery records, etc.), as well as chronicles relating events occurring in Moldavia of Grigore Ureche and Nicholae Costin, the Moldavian – Polish Chronicle as well as in that period.

The conclusion of the known – and herein presented – records is that metropolitan Teoctist was a very active bishop, playing an essential role in the spiritual and cultural life of the country, as well as in the establishing of Putna monastery by Stephen the Great. Researchers have stated that metropolitan Teoctist was a relative of the prince taking into account the role he played in Moldavia during his more than 20 years of Episcopal ministry, the fact that his name was mentioned in all the records of the time and that the prince showed a high regard for him by having him laid to rest in the royal necropolis.

⁷² N. Iorga, *op. cit.*, p. 89.